

ANTIQUARISK MEDVERKAN VID RESTAURERING 2020

Britt-Marie Lennartsson

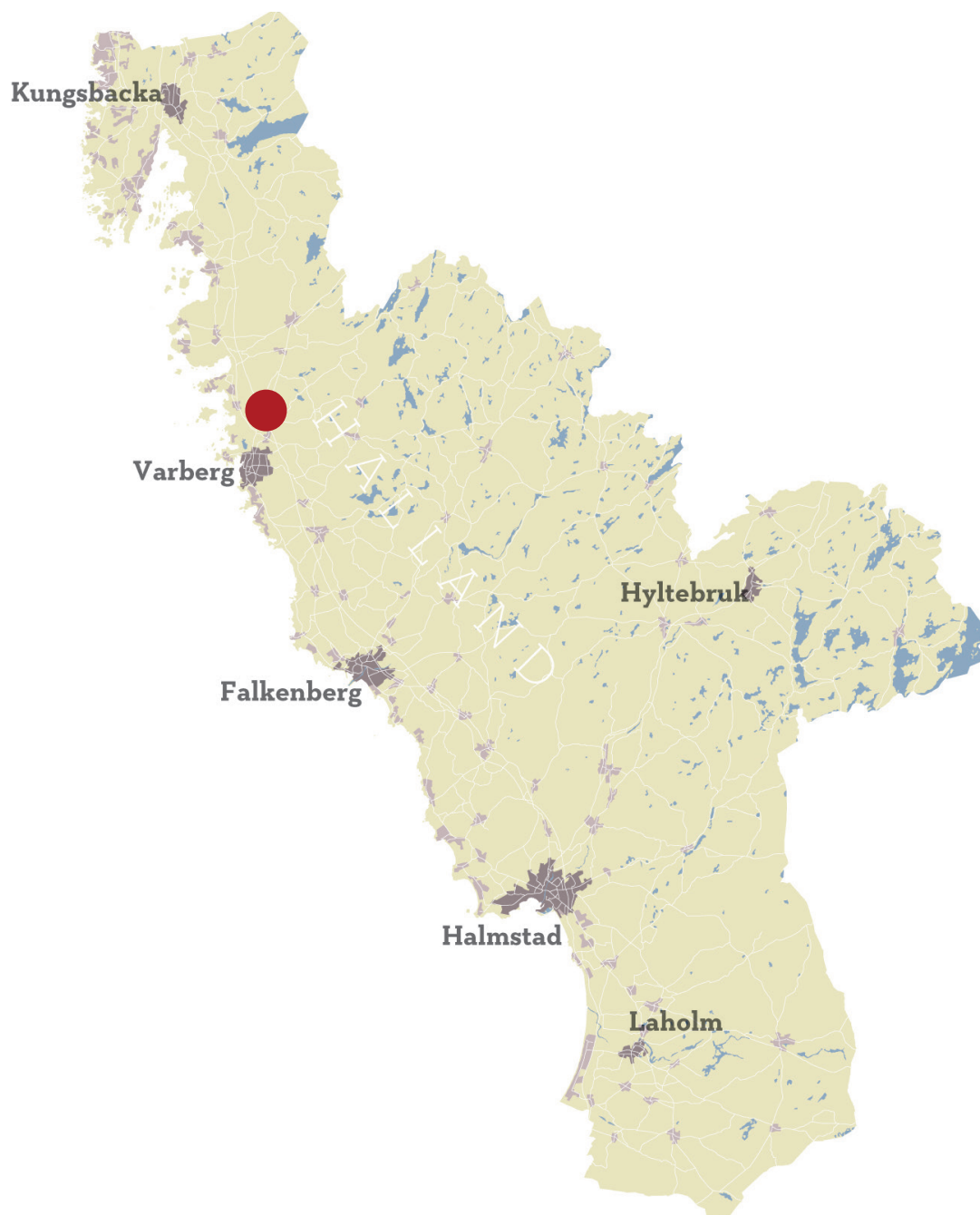
LINDBERGS KYRKA EXTERIÖR OCH INTERIÖR RESTAURERING

Halland, Varbergs kommun, Lindbergs socken

KULTURMILJÖ HALLAND RAPPORT 2020:79

STIFTELSEN HALLANDS LÄNSMUSEER

Stiftelsen Hallands Länsmuseer, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2020

Antikvarisk medverkan

Bild framsida: Kyrkorummet och koret med ny färgsättning.

Foto: Britt-Marie Lennartsson (fotonr 2020-66-xx).

Grafisk form: Anders Andersson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet.

Kulturmiljö Hallands diarienummer 2019/339.

INNEHÅLL

Inledning.....	5
Antikvarisk medverkan.....	5
Historik och beskrivning.....	6
Skador.....	8
Utförda åtgärder.....	12
Exteriör.....	13
Interiör.....	17
Installationer.....	34
Bilaga 1. Plan 1, bakre delen av kyrkan.....	40
Bilaga 2. Uppställning dörrar.....	41
Bilaga 3. Uppställning pentry.....	42
Bilaga 4. Plan 1, främre delen av kyrkan.....	43
Bilaga 5. Uppställning textilförvaring.....	44
Rapporter från Kulturmiljö Halland 2020.....	46

INLEDNING

Lindbergs församling fick tillstånd av Länsstyrelsen, lst d nr 433-7268-17, datum 2018-07-03, att renovera Lindbergs kyrka ut- och invändigt samt bygga om utrymmena under läktaren. Beslutet grundades på följande handlingar:

- Lindbergs kyrka, Varbergskommun – Utvändig och invändig renovering mm – Beskrivning avseende arbete och Material, Förfrågningsunderlag. Rosén Ingenjörbyrå AB, daterad 2017-10-02 reviderad version daterad 2018-04-26
- Lindbergs kyrka – Arbetsbeskrivning med ritningsunderlag för textilförvaring. Västarvet, Studio Västsvensk Konservering, Lottie Benjaminson, daterad 2017-09-29.
- Lindbergs kyrka – Åtgärdsförslag konservering av fasta och lösa inventarier. Kulturvård Heberlein, Christina Heberlein, daterad 2017-10-22.
- Förstudie och kalkyl Lindbergs kyrka vvs system, WSP, Jenny Hag, daterad 2017-10-06.
- Förstudie el- och teleanläggningar, EFFEKT i Varberg AB, Bert Rydell, daterad 2017-09-14.
- Offert 2017-024, ART-Elektronik AB, Torbjörn Engdahl, daterad 2017-10-03.
- Magnus Rosén, Magnus Rosén Ingenjörbyrå AB har stått för projekt- och byggledning.
- Entreprenörer har varit följande:
- Jannes Byggservice AB har stått för byggarbeten och snickeri.
- Lotti Benjaminsson vid Studio Västsvensk Konservering har utfört arbeten med textilkonservering samt besiktning av textilförvaring.
- Kulturvård Heberlein AB har utfört arbeten med målerikonservering.
- Sandå Sverige AB har utfört måleriarbeten som inte ingått i målerikonserveringens uppdrag.
- Markplanering i Varberg AB har byggt rampen och gjort arbeten som rör marken runt kyrkan.
- Elarbeten har utförts av Elektro Emanuel AB.
- Industrientreprenad AB i Varberg har utfört arbeten som rör ventilationsanläggning.
- HJ Rör AB har utfört rörarbeten.
- Systeminstallationer i Varberg AB har utfört installation av styrsystemet.
- Sonic Solution Sverige AB har utfört arbeten med installation av ljudanläggningen.
- Great Security Sverige AB har installerat larm.

Antikvarisk medverkan

I Länsstyrelsens tillstånd för Lindbergs kyrka ställs krav på antikvarisk medverkan. Den antikvariska medverkande ska följa arbetena för att se att länsstyrelsens beslut följs och diskutera fram alternativ där beslutet inte kan följas eller där lösningar inte finns preciserade tidigare. Den antikvariska medverkande ska dokumentera arbetena och sammanställa slutintyg och rapport över utförda arbeten.

Antikvarisk medverkande har varit Britt-Marie Lennartsson, Kulturmiljö Halland och deltagit under 2020 i byggmöten den 6/2, 27/2, 26/3, 6/5, 3/6, 1/7, 19/8. Besök mellan byggmöten har gjorts 21/2 för att diskutera färgsättning med konservator Christina Heberlein. 1/4, 7/4, 28/4 för diverse frågor och 1/9 för att titta på tygprover till bänkdynor. En antikvarisk förundersökning upprättades i februari 2020 inför framtagande av det bemålade trätakets, se länsstyrelsens beslut dnr 433-1539-20.

Slutbesiktningar av interiören och exteriören hölls 15/10 och 21/10. Besiktningsman var Bengt Karlsson från BK byggkonsult. Jimmy Nilsson från WSP besiktigade elarbeten och Thomas Thorin, WSP, besiktigade VVS-arbeten. Närvarande var Niklas Espelund, Niklas Strandberg och Bo Karlsson från Lindbergs församling, Johan Karleyel från Jannes Byggservice AB, Magnus Rosén, projektledare, Christina Heberlein, konservator, Morgan Svensson från Elektro Emanuel, Thorleif Henrysson, RE, Rickard Grimsåker från Industrientreprenad AB, Jakob Eriksson Systeminstallation och Jerker Thorstensson, Brand. Efterbesiktning hölls 5/11.

Arkivmaterial i ärendet förvaras hos Kulturmiljö Halland, Tollsgatan 7 i Halmstad, d nr 2019-339. Fotodokumentationen utförd vid antikvarisk medverkan vid arbetena på Lindbergs kyrka är utförd av Britt-Marie Lennartsson och förvaras hos Kulturmiljö Halland, film 2020-66.

Arbetena har utförts på ett kulturhistoriskt riktigt vis i enlighet med länsstyrelsens beslut och enligt de anvisningar som Kulturmiljö Halland lämnat såsom antikvarisk kontrollant. Arbetena kan godkännas antikvariskt då ännu inte utförda åtgärder är under arbete och kommer utföras inom kort.

HISTORIK OCH BESKRIVNING

Lindbergs kyrka är byggd 1851-53 i nyklassicistisk stil och består av ett rektangulärt långhus med halvrunt korparti och torn i väster. Byggmästare var Andreas Persson i Erikstorp, Bollebygd, från den kända byggmästargruppen från Sandhults socken i Västergötland. Den nuvarande kyrkan har föregåtts av en medeltida kyrka samt en kyrka från 1803 som revs efter endast 40 år. Kyrkans äldsta inventarier utgörs av fragment av en dopfont från 1200-talet och ett krucifix från 1400-talet. Kyrkan är såväl exteriört som interiört välbevarad och typisk för byggnadstidens nyklassicistiska strömningar.

De vitputsade fasaderna artikuleras med hörnpilastrar och en slätputsad gesims löper obruten utefter långhusets takfot och fortsätter runt tornet i en kopparklädd gördelgesims. Fasaderna genombröts av stora rundbågiga fönsteröppningar målade i en ljusgrå kulör. Portalerna i väster, öster, söder och norr kröns av lunettfönster. I tornet och på långhusets västra gavel finns små runda fönster. Tornet har tandsnittsornamentik under takfoten och kröns av en kopparklädd lanternin med kort spira. Långhusets flacka sadeltak är tegeltäckt.

Interiören har en tydlig nyklassicistisk karaktär, även om vissa ändringar genomförts under åren. Ursprungliga karaktärsdrag och inslag från byggnadstiden är kyrkorummet stora rymd med ett långhus med fyra bänkkvarter jämnt fördelade på båda sidor av en mittgång samt en bredare tvärgång mellan entréportar i norr och söder. Rummet är stort och ljust med stora rundbågiga fönster, slätputsade vitmålade väggar och ett slätt välvt blåmålat tak av glasfiberväv på masonit. Ursprungligen var taket sannolikt ett reveterat trätak vilket rester av kalkputs på vinden tyder på. 1886 ska taket ha klätts in med ett spontat trätak som ännu finns kvar. Dessa brädor bär spår av en mörkt brunröd lasering. Detta kan dock vara en undermålning för att minska färgsugning vid senare bemålning.

Ursprunglig inredning från 1850-talet är bland annat predikstolen, vindfången med entréportaler i söder och norr, altarringen och den praktfulla monumentala altaruppsatsen. Altaruppsatsen är utformad som en tempelgavel med korintiska kolonner och altarkors med svepeduk. Bänkinredningen är till viss del ursprunglig men den

byggdes om 1936.

Rummets och inredningens färgsättning har varierat genom åren. Hela kyrkan dekormålades 1904 enligt tidens ideal. De släta väggarna delades in med horisontellt målade band i ljusa kulörer, eventuellt för att efterlikna någon typ av kvaderstensimitation. Alla delar av interiören målades om i en ny ljus, varm färgskala. Brädtaket från 1886 dekormålades genom en indelning av enfärgade ljust gula fält inramade av ett brett stråk av ljust gråblå kulör med en något mörkare ockragul ram. Mellan fälten skapades breda band som slätspacklats och målats i ljust lavendellila med stiliserade blomrankor. Inventarierna bemålades också i denna färgskala. Bänkarna var målade i olika jordfärger från ockragult till mörkt brunt.

1936 genomfördes en omfattande tidsenlig renovering. Bänkinredningen byggdes om så att den blev mer bekväm med bättre lutning på sitsen och ryggstödet. Gavlarna bevarades dock. Nytt trägolv lades ovanpå det gamla och centralvärme installerades. Kyrkan fick en ny färgsättning i mörkare, dämpade jordfärger i brunt, grått och grönt. Denna färgsättning finns ännu kvar på baksidan av altaruppsatsen. Trätaket kläddes in med masonit så att det blev slätt och målades i en ljust grågrön kulör.

1961 genomfördes en ny renovering. Orgelläktaren utvidgades med 75 cm och kyrkorummet fick en ny färgsättning. Det finns en uppgift om att taket nu fick sin blå kulör. Ett odaterat vykort, som anges vara från före renovering 1979-80, har dock taket en ljust grön kulör och väggarna en varm gulrosa ton. Där radiatorer nu tagits ned finns spår av denna rosa färg på väggarna. Även bänkinredningen tycks vara målade i varma jordtoner på vykortet.

1979-80 genomfördes en renovering när läktarunderbyggnaderna tillkom, de tre bakersta bänkarna togs bort och fönstren byttes ut. Innerväggar och tak målades med latexfärg. Det är därför sannolikt att det var nu som taket kläddes in med glasfiberväv och målades klart himmelsblå. Enligt ett vykort från 1984 fick kyrkan nu ett ljusare färgsättning i kallare kulörer och väggarna har nu fått sin vita kulör.

Vid en invändig renovering 2000-2001 avlägsnades några bänkrader längst fram och koret utvidgades. Det ursprungliga trägolvet i koret togs fram och en anslutande ramp byggdes. Altarringen

Kyrkans interiör så som den såg ut 1918 med rikt målad dekor. Foto S Gunnäs/ATA.

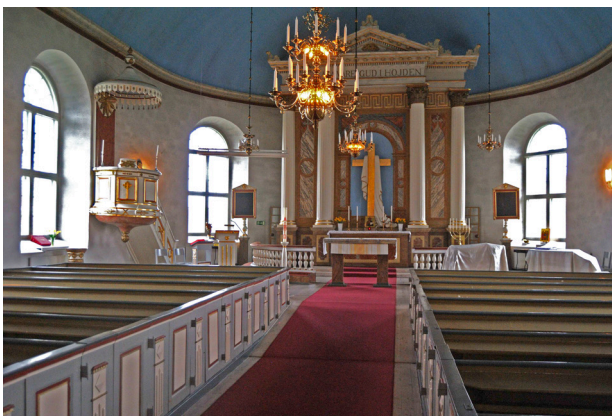
På altaruppsatsens baksida finns färgsättningen kvar från 1936.

Enligt text på baksidan av detta vykort visar det Lindbergs kyrka före 1979/80. Kulturmiljö Hallands öppna arkiv.

Vykort från 1984. Kulturmiljö Hallands öppna arkiv.

Lindbergs kyrka, interiör mot altaruppsatsen. Notera hur altaruppsättningen nu återfått sitt utseende från 1904. Foto: B Ahnlund.

Kolonnerna som bär upp läktaren lär ha färgsättning från 1851-53.

delades in i fem sektioner och öppnades upp framtill. Övriga golvytor i kyrkan slipades och behandlades med lut och vitpigmenterades, utom inne i bänkarna där den lackade ytan behölls. Även de båda bakre bänkraderna togs bort. Konserveringsarbeten utfördes på den fasta inredningen i syfte att återgå till färgsättningen från 1904 bl.a. altaruppsatsen sitt. Den blå bottenkulören bakom korset anpassades dock till takets blå kulör. På kolonner, pilastrar, predikstol och altarring valdes dock att återgå till den gråvita färgsättningen med inslag av guld från 1850-talet. Predikstolens botten, nummertavlorna samt dopfunten återfick rödvit marmorering som även påträffades på altaret.

Textilförvaringen i Lindbergs kyrka är ordnad i sakristian, som en grund klädkammare med mycket enkel utformad inredning. Några textilier förvaras hängande på väggen i sakristian och i en kyrkkista i kyrkorummet.

SKADOR

Den senaste större restaureringen av kyrkan genomfördes 1980. Vissa insatser hr gjorts exteriört, bl.a. omläggning av torntaket, men tiden har gjort att exteriören är i behov av underhåll. Även interiört har tiden medfört att alla ytskikt i kyrkorummet är kraftigt smutsade och slitna. Vid ommålning av inventarierna har alkydolfärg använts på en mycket fet linolfjärg från 1904. Vidhäftning av färglager från 1937 och framåt är därför generellt mycket dålig och bedöms olämplig som grund vid en ommålning.

Kyrkans textilier förvaras inte på ett tillfredsställande vis då inredningen inte är ändamålsenlig.

Nya funktioner efterfrågas för verksamheten i kyrkan beträffande utrymmen under läktaren, förvaring, behov av WC, pentry, möjlighet till flexibel möblering för olika aktiviteter längst bak i kyrkan. Även tekniska installationer såsom ljud, ljus, värme, klimat mm. önskas uppdateras.

Lindbergs kyrka innan restaureringen. På håll gav kyrkan ännu överlag ett gott intryck.

Rödalger på tornet.

Vid närmare anblick fanns en del skador i putsen men framför allt på grunden.

Det fanns en del sprickor i fasaden, bl.a. över fönstren. Fönstren var överlag i gott skick men färgen flagnade och kittet var sprucket framför allt mot söder.

De runda fönstren var också i behov av ommålning och det visade sig även ha en hel del rötskador.

Kopparplåten på gördelgesimsen var i dåligt skick ed hål genom plåten, dåligt sammanfogad med rötskador i träet under som följde. Här syns även sprickor i putsen, hur färgskiktet på fasaden vittrat och blivit beväxt med rödalger.

Även invändigt flagnade färgskikten. Bakom de gamla radiatorerna var detta påtagligt. Där syntes även den rosa väggkulören som troligen tillkom på 1960-talet.

Avskavd färg på ett dörrparti.

Taket var smutsat, spikhuvudena syntes genom färgskiktet och glasfiberväven var sprucken. Taket avhandlas i rapport 2020-80.

Färgskiktet i fönsternischerna lossnade också från underlaget. Här pågår även provmålning av den nya fönsterkulören.

Inventarierna uppvisade lossnande färgskikt då den inte fäste på den feta linoljefärgen från 1904. Ytskiktet var även smutsiga. Här en detalj av en portal.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Arbetena har varit mycket omfattande och rört många olika delar. Redogörelsen i denna rapport fokuserar på de delar som berört kulturhistoriskt värdefulla delar i kyrkan. Enligt Riksantikvarieämbetets kyrkoinventering är de särskilt viktiga delarna att tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Kyrkogårdens murar, grindar, trädrader och grusade gångar.
- Den välbevarade exteriören och interiören.
- Den fasta inredningen från byggnadstiden.
- Den medeltida dopfunten och krucifixet.
- Installationer som el, rör- och ledningsdragningar, styrsystem, larm etc berörs endast översiktligt.

Fasaderna är nu renoverade och taket omlagt.

Exteriör

Fasad

Kyrkans fasad har jos-blästrats till fast underlag. De frilagda murytorna har borstats och rengjorts från löst material och sedan behandlats med Grönfri Proffessional. Kalkbruk har använts till allt fog och putsarbete. Mindre lagningar har gjorts med St. Aisters Iso Chaux. Större lagningar har gjorts med St. Astier. NHL bruk.

Målning av putsytor har utförts med Keim Granital, standardvit. Efter Keims rekommendationer har första strykningen gjorts med Granital grov och den andra strykningen Granital.

Sockeln har målats med Keim Granital 4000N i en något mörkare grå kulör än tidigare för att bättre ansluta till skifferstenen på marken och rampen.

Under arbetets gång upptäcktes att träet under kopparplåten på tornets gördellist var rötskadat. Plåten var undermåligt fäst vilket gett upphov till läckage. Rötskadat trä har bytts till friskt och klätts in med ny plåt, med samma utseende som tidigare men med bättre infästning.

Vindskivor och takfot har målats med linoljefärg, Engwall & Claesson, i en vit kulör som överensstämmer med de putsade ytorna.

Ljudluckorna har målats om i en mörkbrun kulör som tidigare; 7020-Y30R.

Gördelgesimsen har lagats med nytt friskt trä och klätts med ny kopparplåt.

Takfoten är målad och nya hängrännor och stuprör i koppar har satts upp.

Ljudluckorna har målats om.

Taket har lagts med nytt rött falsat enkupigt lertegel. i nederkant har en bräda monterats för upphängning av hängrännan.

Nederkanten har klätts in med kopparplåt och en ny hängränna i koppar har hängts upp. Precis under nedersta takpannan sitter ett galler som ska hindra fåglar från att bygga bo under pannorna.

Yttertak

Samtliga befintliga takpannor på långhus och kor, valmnockar av kopparplåt på koret, befintlig strö-, bär-läkt och underlagspapp liksom hängrännor och stuprör har demonterats.

Det äldre skiktet av spån har täckts in med ol-jehärdad, vaxad masonit, 6 mm. Ny läkt har monterats. Läkten är något grövre än tidigare; bärläkt 25x50 mm och ströläkt 28x70 mm. Taket är därför något högre än tidigare, men inte i någon påtaglig omfattning. Under nederkanten av den nedersta takpannan har monterats fågelstopper lackerad i tegelrödkulör. Nya röda lertegelpannor; Laumans original, enkupigt dubbelfalsat taktegel, Idealvariabel, har lagts. Istället för täckning av kopparplåt har valmnockarna på koret försetts mednockpannor av lertegel. Nockpannorna har inte murats fast så som angavs i handlingarna då det inte finns någon tradition att göra så på nyklassicistiska kyrkor i Halland.

Samtliga hängrännor, krokar och stuprör på långhuset och koret har ersatts med nya i koppar. Närmast takfoten har en kilbräda monterats som klätts med syllpapp och kopparplåt, 0,7 mm. Hängrännas krokar är fästa i brädan. Hängrännorna har samma dimension som tidigare. De nya stuprören har utförts med skarpa vinklar. Ståndskivor mot tornet har återmonterats.

En ny ventilhuv i koppar sitter på det norra takfallet.

Fönster och ytterdörrar

Samtliga fönster har målats utvändigt och invändigt efter noggrann rengöring, uppskrapning och slipning till fast underlag. Kittning skulle utföras med linoljekitt efter behov. Fönstren mot söder har fått kittas om men övriga var i bättre skick. De runda fönstren i tornet och på långhusets västra gavel samt lunettefönster över västporten var i sämre skick med en del rötskadat trä. Lunettefönstret över västporten och ett runt fönster på tornets sydsida var i så dåligt skick att beslut togs om nyttillverkning av dessa. De har tillverkats av Överlida fönster. Träet har målats med linoljefärg från Engwall & Claesson, mörkbrun kulör 7020-Y30R. Invändigt har fönstren målats i en ljus ockragul ton, se även avsnitt om interiören. Utvändigt målas fönstren i en mörkbrun kulör som återfanns i äldre färgskikt.

Ytterdörrarna i ek har rengjorts, slipats och behandlats med Osmo hårdvaxolja in- och utvändigt. De har försetts med nya tätningslister.

För ökad tillgänglighet har västporten, där en ramp byggts, byggts om och försetts med dör-rautomatik. Dörrbladet har kapats av nedtill och tröskeln har byggts om enligt detaljritning A355-1131, dat 2017-10-02. Dörren har isolerats, 15 mm, och klätts med 12 mm ekplywood på insidan. Ramar av massiv ek har monterats för att skapa spegelindelning av dörrbladen. Armbågskontakt till öppningen har placerats utvändigt till höger om portens nisch. Invändigt är den placerad på träväggen på hörnet av ett nybyggt förråd i vapenhuset.

Fönstren har målats om. De runda och halvrunda fönstren har renoverats på verkstad och två runda har nyttillverkats. Här står de färdigmålade i vapenhuset i väntan på montering.

Alla ytterdörrar i ek har behandlats med hårdvax. Här den södra porten med den återuppbyggda stentrappan från västporten.

Västporten har byggts om till automatisk dörröppning, isolerats och försetts med en ny insida.

Den befintliga rampen vid södra porten revs och den gamla stentrappan från västtornet flyttades hit, se foto föregående sida.

Ramp, trappor och mark

Den befintliga tillgänglighetsrampen som låg vid den södra porten har rivits. Den gamla stentrappan vid västporten har istället återuppbyggt vid södra porten. En ny ramp och trappa har istället byggts vid västporten. Den ramp som ursprungligen hade projekterats hade vissa felaktigheter och skulle inte bli funktionell. Markplanering i Varberg AB har tagit fram ett nytt förslag genom Ljungblom landskap och mark ab, daterat 2020-01-28, med komplettering 2020-05-08. Rampen har byggts med blocksteg av Biskopsgårdens diabas och övriga delar i grå Kullagranit. Rampen är platsgjuten och har försetts med ett enkelt svartmålat smidesräcke längs ytterkanten samt vid trappan mot tornväggen.

De befintliga äldre stentrapporna till portarna i norr och öster har kompletteringsfogats med B bruk. Trappräcken i smide har skrapats, stålborstats och tvättats. De har sedan grundats med blymönja och strukits med svart linoljefärg.

Gångar runt rampen och trappan mot söder som är belagda med skiffer har lagts om och kompletterats. Gången mot norr där bergvärmeborrning och ledningsdragning gjorts har asfalterats.

Den nya rampen har byggts vid västporten i tornet. Markbeläggningen av skiffer har kompletterats och återställts efter arbetena.

Interiör

Utrymme under läktare och vapenhus

Utrymmet i vapenhuset och under läktaren har byggts om för att skapa nya förråd, större HWC, pentry och bättre textilförvaring i enlighet med planritning A303-101, dat 2017-10-02, se bilaga 1.

Alla golv; i vapenhus, korridor, pentry och sakristia har slipats och behandlats med Osmo hårdvaxolja. All målning på trä har gjorts med linoljafärg, Wibos. Återkommande kulörer är bröstning i mörkt ockra gul, ljus varmt tonad vit på väggar NCS E1005-Y30R, ljus blå i tak NCS 1010-R90B, se mer under avsnitt ”Färgsättning av kyrkorummet”.

Till alla utrymmen har tillverkats nya dörrar; se ritning A365-1131, dat 2017-10-02, bilaga 2.

Förråd i vapenhuset under uppbyggnad.

Omfattande arbete skedde med att ta fram kulörer som funnits i kyrkan tidigare och som skulle kunna återanvändas.

Trägolvet i kyrkan var grånat och slitet. Den slipade ytan gav ett ljust fint trägolv som behandlades med hårdvaxolja för att behålla träets ljusa varma karaktär.

Den ljusa varmvita väggfärgen och den ljus blå takfärgen återkommer överallt under läktaren, även i enklare utrymmen som förråd och WC.

Trappan till tornet har målats i den ljus ockragula kulören som även finns på bl.a. bänkarna.

Vapenhuset

I vapenhuset har byggts två nya förråd, ett på var sida om dörren in till kyrkorummet. De nya innerväggarna har reglats upp med träreglar och klätts med stående träpanel på utsidan och 12 mm plywood på insidan. Pardörrar in till förråden har klätts med stående panel likt väggarna.

Golvet har slipats och behandlats med Osmo hårdvaxolja. De murade ytterväggarna i vapenhuset har målats på samma sätt som kyrkorummet med en bröstning av mörk ockragult och en varmt tonad vit ovanför. En smala röd linje skiljer fälten åt. Taket har målats i en mycket ljus blå kulör vilken även finns i övriga tak under läktaren. Trappan upp till tornet och dess räcke har målats i en ljusare ockragul kulör som även finns på bl.a. kyrkbänkarna.

De befintliga svängdörrarna mellan vapenhuset och kyrkorummet har bevarats men de täta dörrspeglarna i trä har bytts till 6 mm råglas. Kanterna runt glaset har försetts med smala rundade trälistor. De äldre handtagen har återmonterats. Dörren har målats i enlighet med kyrkorummets färgsättning, se mer under avsnitt "Färgsättning av kyrkorummet".

Svängdörrarna mellan vapenhus och kyrkorummet har försetts med glas.

Ett av de nya förråden i vapenhuset.

Korridor och WC

Under läktaren bildar mittgången en korridor. Väggarna är klädda med stående träpanel som målats i den ljusa väggfärgen. Alla dörrar till anslutande rum är nytillverkade, har klätts med stående panel likt väggar och målats i väggfärgen. Ventilerna ovan WC-dörrarna har också målats in i väggfärgen. Taket är slätt, pappspänt och har målats ljusblått.

Trappan upp till läktaren har slipats och lackats med lack för offentlig miljö. Nedersta och översta trappsteget har kontrastmålats i en mörkbrun kulör som återfinns på flera ställen i den nya färgsättningen i kyrkorummet, se mer under avsnitt ”Färgsättning av kyrkorummet”. Väggen i trappan har målats likt övriga stenväggar i kyrkan; med en bröstning i mörkt ockra, ljus varmt tonad vit kulör över med en smal rött linje mellan. De befintliga handledarna i mässing har återmonterats.

De två toaletterna i korridoren under läktaren byggs om så att ett nytt större HWC skapas. Den andra toaletten har därmed blivit något mindre. De nya mellanväggarna har reglats upp med trä, klätts med plywood och gipsskivor. Golven har gipsats och belagts med stora grå klinkers som även satts som kontrastmarkering bakom handfaten och wc-stolarna. Insidan av väggarna har målats med våtrumsfärg i den ljusa väggfärgen som finns överallt i kyrkan. Taken har målats med den ljusblå kulören likt alla tak under läktaren.

Ett av den nya WC: n under läktaren.

Ett av de nya förråden i vapenhuset.

Trappan till läktaren.

Pentryts nya inredning är målat i en något mörkare blå än taket.

Pentry

Innerväggen mot söder har flyttats så att rummet blivit något mindre än tidigare. V väggen ovanför diskbänken har målats med samma kulör som övriga väggar med oljefärg istället för plexiglas som föreslogs i handlingarna. Glasskivan hade blivit svår att fästa mot den ojämna murade väggen. Pentryt har fått ny skåpinredning från Himle kök, med ett enkelt och slätt utförande enligt detaljritning A377-1101, bilaga 3. Inredningen är målad i en ljus blå kulör, något mörkare än takkulören; 2010-R90B. Bänkskivan är en mörk antracitgrå Perstorpsskiva i mönstret virrvarr.

Innanför pentryt, under trappan upp till läktaren, finns ett litet städtrum. Väggarna har målats med våtrumsfärg i den ljusa väggfärgen som finns överallt i kyrkan och taket är målat i den ljusblå kulören. Golvet har belagts med plastmatta. En ny utslagsback och ny golvbrunn har installerats samt en ny varmvattenberedare och säkringsskåp.

Till vänstersyns städrummet innanför pentryt. Ovan ytterväggen utanför pentryt mot kyrkorummet. Radiatorn ska målas in i väggfärgen.

Sakristian

Väggarna som avgränsade sakristian mot kyrkorummet och korridoren har rivits. Mot korridoren har en ny fast vägg med ny dörr byggts och mot kyrkorummet har byggts en vikvägg. Väggar, vikvägg och dörr har klänts med stående träpanel och målats i rummets ljusa kulör. Väggen mot söder utgörs av långhusets murade vägg. Den har målats på samma sätt som övriga kyrkorummets ytterväggar med en bröstning i mörkare ockragul avskild av en röd linje mot den vita övre delen av väggen. Taket har målats i den ljus ljusblå kulören som återfinns i alla tak i utrymmena under läktaren.

Textilförvaring

Innanför sakristian finns ett smalt rum för textilförvaring. Det befintliga golvet har rivits, bjälklaget har isolerats, nya golvbrädor och golvgips har monterats med golvvärme. Som golvyta har lagts samma typ av stora mörkt grå klinkers, som i de nya WC. Väggarna i textilutrymmet målats i den ljusa väggkulören, även den murade stenväggen, och taket är målat i ljusblått. Två släta pardörrar har satts in i väggen mellan sakristian och textilförvaringen.

Enligt handlingarna skulle en trävägg ha byggts i textilförrådets södra vägg. Denna har inte byggts då här påträffades en målad inskription på väggen från 1936. Denna har rengjorts och sparats bakom de upphängda textilerna utan att täckas in med en brädvägg.

Utrymmet har sedan möblerats med möbler för förvaring i enlighet med detaljritning A376-1131, dat 2017-10-02, se bilaga 5, och Arbetsbeskrivning dat 2017-09-29 upprättad av Västra Götalandsregionen, Lotti Benjaminsson. Möblerna är byggda i al och en övre skiva är tillverkad i ask.

Överst till höger: skjutdörrarna i stängt läge som delar av sakristian mot kyrkorummet.

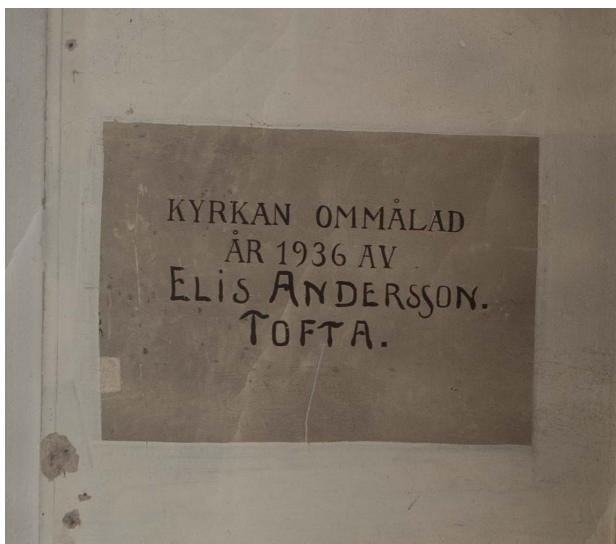
Mitten: Dörrarna i helt öppet läge.

Nederst: Skjutdörrarna i öppet läge. Ytterväggarna i sakristian är målade på samma sätt som i kyrkorummet medan nya sekundära träväggar är målade endast i den ljusa väggkulören.

Väggen mot textilförvaringen har ett slätt utförande med två pardörrar.

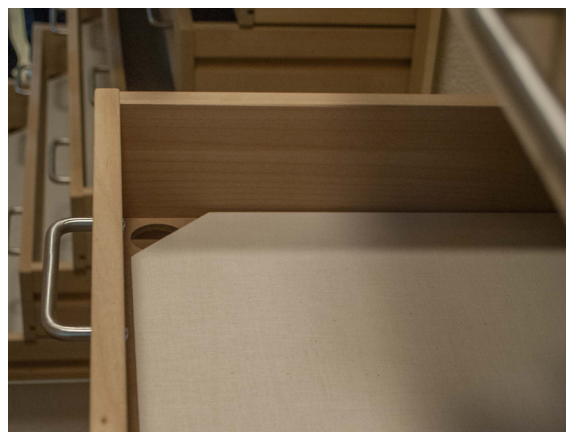
På den södra ytterväggen påträffades en inskription som rengjorts och fått vara synlig inne i textilförvaringen.

För antependier, predikstolskläden och kalkkläden har två specialgjorda hurtsar byggts för liggande förvaring. På baksidan av lådhurtsarna finns ventiler klädda med finmaskigt insektsnät i metall. Botten av lådorna är försedda med en linneklädd skiva. I botten finns ventilationshål. För mässhakar har anordnats hängande förvaring med specialbyggda individuellt anpassade och linneklädda galgar. Tre runda plafonder har monterats i taket. På väggen har byggts en ställning för rullar. Alla skåp och lådor har försetts med ventiler som täckts med ett finmaskigt metallnät till skydd mot insekter och möss. Lådförvaring/hurtsar har försetts med handtag i metall.

Lådförvaringen ska vädras i några veckor innan textilerna läggs in.

Lådornas botten är klädda med linne och har ventilationshål i hörnorna.

Ventilationshålen på hurtsarnas baksidor är försedda med insektsnät.

Det har även ordnats med plats för hängande textilier, även med specialtillverkade linneklädda galgar.

I de främre bänkkvarteren har bänkarna kortats för att ge plats för rullstolar och barnvagnar.

Kyrkorummet

Alla bänkar har lyfts bort för att golvet skulle kunna behandlas. Golvet har slipats och behandlats med Osmo hårdvaxolja. Till mittgången och sidogångarna har beställts ny golvmatta från Ege, Epoca Classic CL, nr 0780475, i polyamid med gummerad undersida. Den har en varmt röd kulör som ansluter till inredningens röda inslag och klädseln på altarringen. Altarringen ska kläs o i samma tyg som tidigare. Mattan fanns inte på plats och altarringen var inte färdig vid slutbesiktningstillfället.

Två bänkrader närmast läktaren har tagits bort för att skapa öppna flexibla ytor. I de två främre kvarteren, på båda sidor av mittgången, har fyra bänkar kortats av för att skapa sittplatser för personer med rullstol inne. Inbyggnaden av kvarteren har behållits men trösklarna har tagits bort. Se planritning A 303-101, bilaga 1, och A303-102, bilaga 4.

I övriga bänkkvarter har trösklarna sänkts så att de nästan ligger i golvytan. Enligt handlingarna skulle bänkdörrarna byggas på i nederkant för att gå ned till golvnivå. Detta skulle bli ett komplicerat

arbete med åverkan på dörrarna och deras proportioner. Därför beslutades att låta dörrarna behålla sin storlek. Den del av tröskelbjälken som är kvar har målats i samma mörkbruna kulör som bänkgavlarnas sockel för att skapa en sammanhållen helhet. Fotbrädorna i bänkkvarteren har tagits bort då dessa blev svåra att återmontera när bänkvärmare satts under bänksitsarna.

Bänkarna var i sämre skick än väntat med mycket sprickor, maskhål och hål efter dynor som fästs med knappar fästa i sitsen. Brädorna både i ryggstöd och sits hade gått isär och det gick inte att pressa ihop brädorna. Detta har inneburit omfattande spackling. En avvägning har också gjorts att alla skador och ojämnheter inte spacklats till helt slät finish.

Bänkarna har målats i en färgsättning som skrapats fram. En viss variation finns mellan färgsättningen på gavlarna, se även avsnitt om "färgsättningen i kyrkan".

Bänkarna har försetts med nya bänkdynor. Dessa är klädda med ett tyg från Ludvig Svenssons, Step, ett möbeltyg i ull och viscose, kulör 760, och har tillverkats av Design poolen i Skara. Kulören är diskret i brunt med ett ljusblått inslag som anspelar på de ljusblå inslag som finns runt om i kyrkorummet. Undersidan av dynorna är gjorda av ett tyg som inte glider.

På baksidan av det främre bänkkvarteret finns äldre gallerverk som hör till en äldre värme- och ventilationsanläggning. Svartmålade skivor har satts på baksidan av gallret så att man inte ska kunna se rakt ner i krypgrunden.

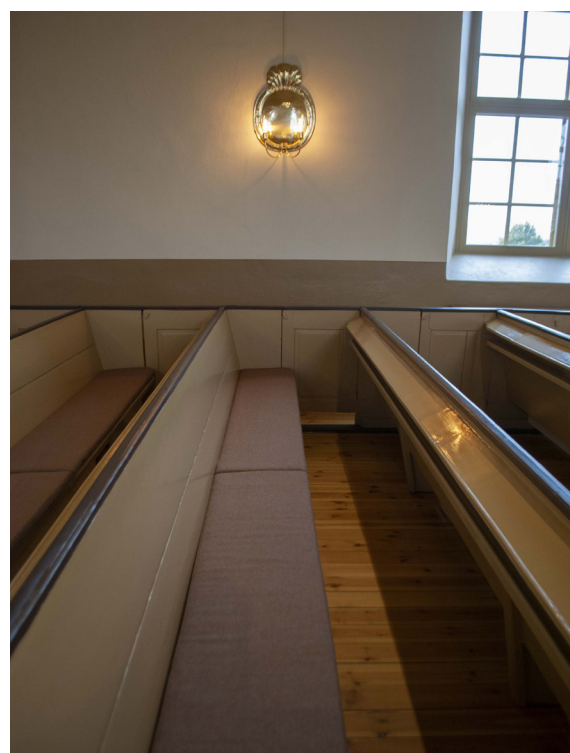
Väggarna har rengjorts. Skador har lagats med St Aister Isochaux och målats, se avsnitt om "Färgsättning i kyrkorummet"..

De gamla dekorativa ventilationsgallren på bänkkvarters baksida har täckts på insidan av en mörk skiva.

Trapporna till läktaren har kontrastmålats i sockelkulören.

De nymålade bänkarna med nya dynor.

Trappan upp till läktaren och den nya sisalmattan.

Fönstren på läktaren har byggts in med extra glas

Läktaren

Befintliga golvmattor har tagits bort och ersatts med en sisalmatta, Sisal Bouclé nr 5, ljusbrun. Som kontrastmarkering mellan läktaren och den övre mattklädda trappavsatsen ska en mässingslist monteras. Denna fanns ännu inte på plats vid slutbesiktningen.

Inga gradänger har byggts på läktaren. Bara de två längre bänkarna framme vid läktarbarriären finns på läktaren. Fönsternischerna uppe på läktaren har byggts in med glas i stålramar enligt ritning A365-2141. Befintliga räcken i mässing runt fönsteröppningarna har också återmonterats.

Bakom orgelhuset på läktaren har en ny toalett byggts. Det har försetts med nytt bjälklag och undertak. Alla ytor har gipsats, isolerats och klätts med spånskivor. Väggarna har målats med våtrumsfärg i den ljusa väggkulören i kyrkan. Golvet är belagt med en ljusgrå plastmatta, Tarkett IQ Optima.

I textilförrådet i tornet utanför orgelläktaren har taket målats vitt. Ett ventilationsrör i ett hörn har klätts i med gips och målats vitt.

Fronten har målats i samma gula kulör som bänkarna.

Färgsättningen av väggarna från 1904 har skrapats fram och provmålats. Nere vid golvet syns provmålning av olika sockelkulörer.

Färgsättning av kyrkorummet

Efter länsstyrelsens beslut, dnr 433-1539-20 datum 2020-02-25, togs det bemålade brädtaket i kyrkan tas fram, se rapport 2020-80. Brädtaket dekormålades i jugendstil 1904 i ljusa pasteller. Hela kyrkorummet och dess inventarier fick vid denna tid en ny färgsättning och rikare bemålning även på väggarna. Inventarierna målades då i en fet oljefärg som senare tiders färgskikt inte fäst på. Det var därför relativt enkelt att ta fram kulörer och färgskikt från denna tid. altarpuppställningen har vid tidigare restaureringar och konservering återfått färgsättningen från 1904. Kyrkorummets murade väggar var vitmålade, men färgsättningen från 1904 kunde skrapas fram. Det finns även svartvita foton från denna tid som visar hur kyrkorummets väggar varit målade med bröstning och ränder över hal väggarna.

Därför har nu färgsättningen av kyrkans interiör utgått från de kulörer och dekorer som målades 1904 för att skapa en god helhetsverkan tillsammans med taket och altarpuppställningen. 1904 var de murade

Den valda färgsättningen av väggarna är en förenkling av 1904 års måleri.

Provmålning av väggfärg och kulörer på takfoten.

ytterväggarna var målade i med en bröstning målas i en mörk ockra: 4030-Y30R. ovanför denna fanns ett brett band i ljusare ockra: 3010-Y30R. Mellan bröstning och band fanns en tunn linje i mörkare brunt och över bandet en ljusare rödbrun linje. Över bröstningen var väggen målade med breda band i en varmt tonad vit: 1005-Y30R och band i ljusockra. Denna ljusockra fanns även på fönstren. I stora drag var sedan inventarierna målade i olika sammansättningar av dessa kulörer.

Den nya färgsättningen som nu använts bygger på dessa kulörer med vissa modifikationer där kulör inte gått att få fram. All målning av inventarierna har skett med linoljefärg.

Alla murade ytterväggar har utförts på samma sätt i kyrkorummet, vapenhuset och trapporna upp till läktaren. En starkt förenklad variant av väggbemålningen från 1904 har använts. I kyrkorummet och vapenhuset har radiatorerna och rördragning till dessa målats in i väggfärgen bakom. Väggarna har

Bänkarna har också skrapats i sökandet efter äldre kulörer och sedan provmålats med olika varianter.

De färdigmålade bänkkvarteren.

målats i en varmt tonad vit: 1005-Y30R, med emulsionsfärg från Wibo. Denna kulör har också använts till alla nya dörrar och mellanväggar i utrymmena under läktaren. En bröstning har målats i en mörk ockra: 4020-Y30R, med linoljefärg från Wibo, för att skapa en hållbar yta som lätt kan bättringsmålas då skador lätt uppstår i dessa lägre partier. Mellan dessa fält har handmålats en ljusare rödbrun linje, 16-027, linoljefärg från Wibo. Denna rödbruna kulör har också använts upp i takfoten samt till detaljer på inventarierna. Golvsockeln har målats i den mörkbruna kulören, 7010-Y90R blandad med bränd umbra 20-061, från linjen mellan bröstning och band, som skrapades fram men inte åter-

skapades. Denna mörkbruna kulör har återanvänts även i överliggare på bänkkvartren och som kontrastmålning i trappor och höjdskillnader framme i koret samt i till detaljer på inventarierna.

Bänkarna tycks ha varit helt målade i olika lju-sockratoner som ligger väldigt nära varandra. Detta utseende har återskapats i stora drag men överliggaren och socklar har målats i den mörkbruna kulör som golvsocklar runt vägarna och den röda kulören från väggbandet har använts som inslag i bänkdekoren. Grundfärgen för bänkarna är en ljusockra 20-060, Wibos linoljefärg, snickerifärg blank för sits och ryggstöd. För sidor och baksida har en mindre blank färg använts. Alla bänkar har en gång varit numrerade med en gul siffra på en mörkt brunsvart botten. Dessa nummerskyltar har inte återskapats i denna restaurering.

Äldre dörrar i kyrkorummet har färgsatts på liknande sätt liksom portalerna runt den södra och norra entrén. Här har även skrapats fram partier med ljusröda eller rosa kulörer; 2020-Y40R och 3020-Y50R, som återskapats och detaljer har förgyllts. Den gröna kulören i marmoreringen i tympanonfältet har ersatts med en varm vit ton. 1904 målades en text i detta fält, vilken också finns kvar under de nuvarande färgskikten. Denna har inte tagits fram i detta projekt.

På ett svartvitt foto från tidigt 1900-tal syns att fönstren haft en något mörkare kulör än vitt. De har därför målats i en ljusare ockragul ton som återfanns på väggarna; NCS 3010-Y30R, blank linoljefärg.

Det marmorerade partiet på takfoten har behållits. Det mörkt röda partiet har ersatts med den ljusa rödbruna kulören från linjen i bröstningsbandet. Bronserat parti har ersatts med samma ockragula kulör som bänkarna.

Predikstolens måleri i ljust blått, varmt vitt guld och ljusockra från 1904 har tagits fram, retuscherats där det varit möjligt eller målats om.

Altaruppsats, altarring, predikstol, bänkkvarter, orgelfasad, läktarbarriär, pelare under läktare och dörrar åtgärdas enligt konservatorns åtgärdsförslag med kulörer anpassade till 1904 års färgsättning. Pelare under läktaren har rengjorts och retuscherats.

Taken under läktaren har målats i en mycket ljust blå kulör, NCS 1010-R90B, liknande den som finns i vissa fält upp i det dekormålade bräddtaket över kyrkorummet.

På portalerna mot söder och norr återfanns dekormåleri i tympanonfältet och olika rosa nyanser.

På ljudtaket över predikstolen fanns nästan 1904 års dekormåleri intakt. Predikstolen har fått en färgsättning anpassad till detta och till färgsättningen i kyrkorummet.

Takfotens marmorering har behållits men den röda och bronserade linjerna har ändrats. Här syns även en referensyta som visar hur hårt smutsat taket var innan konserveringen.

Altaruppsättningens färgsättning som togs fram redan runt 2000 harmonierar nu med hela kyrkorummet.

Konservering

Mer ingående redogörelse för konserveringsåtgärder finns i rapporten ”Lindbergs kyrka Konserveratorsrapport – konservering av fasta och lösa inventarier”, Andreas Roxwall och Christina Heberlein, Kulturvård Heberlein.

Takfotens ovansida dammsögs och framsidan rengjordes med vatten och svag tensid. Sprickor lagades med kalkbruk och marmorering retuscherades fullt integrerat med Alcro servalack. Hål efter kablar spacklades med gipsbruk. Det marmorerade partiet på takfoten har behållits. Det mörkt röda partiet har ersatts med den ljusa rödbruna kulören från linjen i bröstningsbandet. Bronserat parti har ersatts med samma ockragula kulör som bänkarna.

På altaruppsatsen och tillhörande små bord för kandelabrar har spjälkande färg fästs med åldersbeständigt lim, LMK. Därefter har de rengjorts med mjuk pensel och dammsugare, torkats med bunden fukt och förgyllningar med lacknafta. Mindre bortfall retuscherades med Flashe, matt konstnärfärg. Golvlisten målas med linoljefärg i den nya bruna kulören. Det blå fältet bakom korset målades fältet med emulsionsfärg i en blå kulör som bättre harmonierar med de blå nyanserna i kortakets dekor och detaljerna har omförgyllts och draperingen målades med bruten vit emulsionsfärg. På Altaruppsatsens baksida har lös färg skrapats av och ytorna har rentorkats och därefter lämnats orörda.

Altarringens trädelar har rengjorts och målats om för att bättre harmoniera med bänkinredningen och predikstolen. De vita balusterdockorna retuscherades och bortfall i bronseringen tonades in med ockra. Ingen komplett ombearbetning gjordes av altarringen. Problem med färgsläpp kan därför återkomma. Mot slutet av projektet beslutades att altarringen även skulle kläs om med ny textil av samma slag och kulör som tidigare. Detta var ännu inte utfört vid slutbesiktningen.

1904 års färgskikt har frilagts på predikstolen och ljudtakets ovansida. På ljudtaket har en referensyta för underliggande originalmålning sparats i ett fält där det inte uppfattades störande. Färgbortfall har retuscherats med matt konstnärfärg. Bronserade detaljer såsom de skurna tofsarna på ljudtaket, strålglasen ovanför väggdraperingen, takets spira,

knoppen under predikstolen, har skrapats rena, målats med linoljefärg och förgyllts med slagmetall. Den målade strålglassen på ljudtakets undersida har fästs med LMK, rengjort, retuscherats med matt konstnärsfärg. Den blå bakgrunden har målats med emulsionsfärg, liksom det blå fältet bakom strålarna på väggen. Undersidan av predikstolskorgen har målats i samma färg som bänkkvarteren. Insidan av predikstolskorg och räcket i trappan har omarbetats genom nedskrapning slipning och målats med linoljefärg.

Bänkarna hade omfattande skador i form av sprickor och hål. Alla skarvar har skrapats rena från generationer av gammalt spackel, fog och färg. All lös färg har skrapats bort till fast underlag. Bänkarna har slipats ned så att det skapats släta övergångar mellan nivåskillnader som ännu finns kvar. Större hål och störande glipor har lagats i med trä eller spacklades med kemiskt trä (epoxy) men sitsar och ryggstöd har nu fått synliga skarvar som visar dess konstruktion. Alla bänkar och luckor har målats med linoljefärg i olika ockrafärgade kulörer från 1904 års färgsättning. Ytor med högre slitage har målats med blank linoljefärg, medan övriga ytor har målats med matt linoljefärg.

Orgelhuset, orgelfasaden och läktarbarrären har rengjorts. Två trälistor med extremt spjälkande färg på orgeln har dock skrapats, och målats om med linoljefärg och marmorades likt omgivande delar med linoljelasyr. Större stötskador och färgbortfall på orgelfasen och läktarbarriären har retuscherats med matt konstnärsfärg. Insidan av läktarbarriären har skrapats till fast underlag, slipats och målats med matt linoljefärg i bänkkvarterens ockragula kulör. Det har inte genomförts någon komplett ombearbetning av orgelhuset, orgelfasaden och läktarbarriären inom detta projekt då andra tillkommande åtgärder istället prioriterats såsom bänkar, portaler och taket. Färgskiktet har fortfarande mycket dålig vidhäftning och färgresningar kan förväntas återkomma. Nedre delen av orgelhuset lämnades helt då ommålning vore lämpligare än retuscherering.

De marmorerade pelarna under läktaren har rengjorts. Färgresningar i det mycket kraftiga färgskiktet har fästs vid underlaget med PVAc-lim. De mest störande sprickorna med sprött spackel har rensats och lagats i med balsaträ och lakuner

Predikstolen och ljudtakets undersida.

Läktarfronten och orgeln har inte omarbetats och har ännu kvar en äldre färgsättning. Över orgeln har ett fält av det tidigare blå taket sparats.

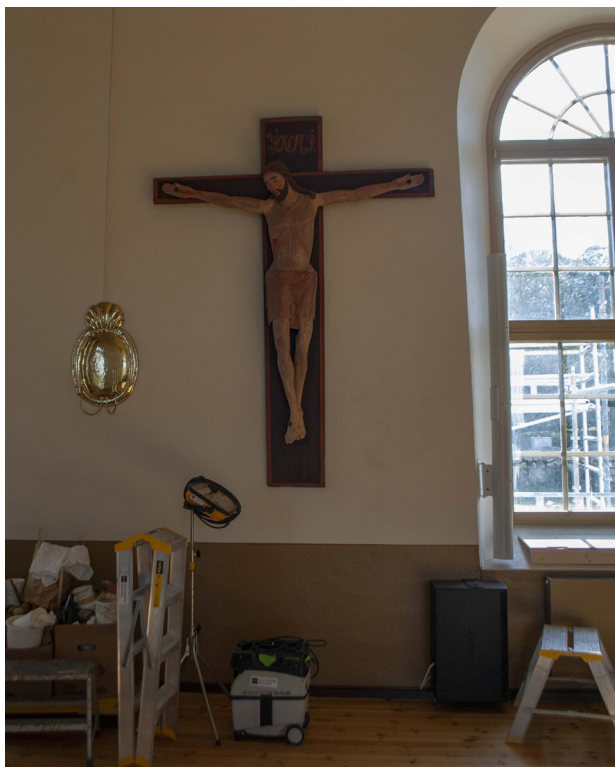
Pelarna som bär upp läktaren har kvar sin äldre marmorrering.

har spacklats. Retuscheri har utförts med matt konstnärsfärg.

Färgundersökning har gjorts på portalerna mot söder och norr för att hitta färgsättningen från 1904. Dörrarna har dock fått en färgsättning mer anpassad till bänkkvarteren. Både dörrar och portik har skrapats ned till fast underlag. Det marmorade fältet över dörrarna är dukspänt. En reva i duken på norra portiken lagades med tunt papper. Under marmoreringen finns en inskription vilken var svår att frilägga. Istället grundades ytan i en lugn ton och marmorades lätt i linolfärg av matt slipstrykningskvalité. Detaljer har omförgyllts med slagmetall.

Det medeltida triumfkrucifixet på södra korväggen har rengjorts från mögelpåväxt med både torra och fuktiga metoder och har behandlats med sprit för att hämma pågående mikrobiell påväxt. Flagande färg har fästs med LMK. Äldre retuscher från 1962 som ändrat färg har tagits bort och gjorts om med akvarell.

Två äldre psalmnummertavlor har rengjorts, hål i den svarta bottenplattan har spacklats och målats om med matt linolfärg. Flagande färg har fästs

Det medeltida krucifixet.

En av de två psalmnummertavlorna.

med LMK, lakuner spacklats med snickerispackel varpå skador retuscherades med konstnärsfärg. Den ena nummertavlans sida har målats om med linoljefärg genom ”stöppling” för att efterlikna originalet. Siffrorna har slipats och lackerats med akrylbaserad sprayfärg i varmvit kulör. Golvlisten har skrapats och de värsta hålen spacklats innan den målades brun likt övriga golvlister.

Dopfunten i trä har rengjorts. Spjälkande färglager har fästs med LMK och retuscherats. Ovansidan av dopfuntens kupa har slipats ner till fast underlag och målades med brun blank linoljefärg. Ett grått parti målades för att passa till kyrkorummets nya färgsättning.

Två kyrkkistor av ek från 1700-talet har rengjordes med vatten och svag tensid. Ojämnheter i färglagret har mildrats med fernissa och pigment.

Series Pastorum-tavlans fram- och baksida har torrengjorts med sotsvamp.

Ambo, notställ, dopljusstake, knäfall och frontalaltarbord har rengjorts med bunden fukt och svag tensid. Färgflagor och lakunkanter har fästs, färgbortfall och stötskador retuscherats med matt konstnärsfärg. Socklar och golvlister målades bruna likt kyrkans övriga golvlister.

Den äldre dopfunten och den kristusskulptur som förvaras i tornrummet har inte åtgärdats.

De två kyrkkistorna.

Knäfall, ambo och dopfund efter konserveringen.

Installationer

Värme, ventilation och rör

Källaren är centralen för de flesta installationer med styrning härifrån. Rördragning och andra ledningar har främst dragits under kyrkans golv samt på vinden. Nya rör har bl.a. dragits till nya WC, städtrum, nytt pentry och nya radiatorer.

Krypgrunden har dammsugits på jord, sand, kalk mm för att skapa mer plats för rördragningen. Dammsugning och utgrävning har gjorts ca 30-40 cm djupt i ca 150 cm breda stråk. Schaktning har också gjorts under mittgången för rördragning. En betongkanal från en äldre ventilationsanordning delade av krypgrunden under kyrkan i två delar. Därför gick inte att göra rördragningen så som den ritats på handlingarna. För att skapa åtkomst till krypgrunden har därför två nya luckor med ståldörr anordnats i källaren; en till främre delen av kyrkan och en till den bakre. En liten stege har placerats till den ena luckan som sitter högre över golvnivån i källaren.

Väggarna i källaren har målats med silikatfärg.

Det gamla värmesystemet har bytts ut till bergvärme. Borrhålen har förlagts i gången från kyrkans norra port och rakt norrut till p-plats. Bergvärmepumpsanläggningen har placerats i källaren under kyrkan och är kopplat till det nya styrsystemet.

Byggnaden värms sedan upp via radiatorer och konvektorer. Radiatorerna är av märket Thermopanel V4 Plan, med konsoler för upphängning. Radiatorerna sitter på ytterväggarna i kyrkorummet under fönstren, i de nya förråden i vapenhuset, samt på väggen under läktaren utanför pentryt. Längst fram i koret har de fått en någon ändrad placering jämfört med handlingarna för en bättre anpassning till pelare mm. På läktaren har de placerats en på varje yttervägg samt två på läktarbarriären. En radiator har satts upp i tornrummet för textilförvaring. Radiatorerna levererades vita, RAL 9016, men har lackerats och målats in i bröstningens kulör i väl synliga utrymmen såsom kyrkorummet och vapenhuset. De har dock lämnats

Överst: Grävning för bergvärmens i gången norr om kyrkan.

Nedan: En av de två nya stålluckorna i källaren in till krypgrunden där rör- och ledningsdragningar gjorts.

vita uppe på läktaren, i förråd och på väggen längst bak i kyrkorummet utanför pentryt som är målad i den ljusa väggkulören.

Seriekopplade konvektorer, bänkvärmare, har monterats hängande under kyrkbänkar. Konvektorer är av märket Thermopanel TCN.

Golvvärme har installerats i textilförvaringen i anslutning till sakristian. Värmeslingan är kopplad till radiatorn i sakristian.

Vinden över långhus och kor har tilläggsisolerats.

Varmvatten produceras via ny elansluten varmvattenberedare i städrummet innanför pentryt på plan 1 som ersätter befintlig varmvattenberedare.

En frånluftsfläkt ventilerar nya toaletter, kök, städ, förråd och sakristia samt textilförrådet i tornet. Schaktet är placerat bakom toaletten på läktarplan. Frånluftsfläktarna är placerade på vinden. Luften leds ut i en kopparklädd huv på yttertaket.

Konvektor under kyrkbänk, som håller på att målas.

Vinden har isolerats.

Styrcentraler mm har placerats i källaren.

Alla radiatorer i kyrkorummet och vapenhuset har målats i samma färg som väggen bakom.

På läktaren, på södra sidan av orgeln, i ett mer undanskynt läge sitter bl.a. nödljuscentralen.

Den nya mixer- och manövermöbeln i nedhissat läge och stängd jalousi. Kablar mm kommer vara mer dolda när allt är färdigställt.

El och styr

System för elkraft, tele, säkerhet och styr har installerats och anpassats efter behoven i kyrkans verksamhet. En ny huvudcentral i källaren har ersatt den befintliga. Ledningsdragningar har främst skett i grunden under golv eller på vinden. Därifrån har ledningar placerats utanpåliggande och har målats in i väggfärgens kulör i de rum som är av kulturhistoriskt värde.

Den nya undercentralen för bergvärme är kopplad till styrsystemet för att den relativa luftfuktigheten ska kunna regleras. Detta görs genom att reglera värmen. Rumsgivare styr styrventiler för värmare i kyrkorummet som är indelat i 4 zoner. Vid låg fukthalt sänks kyrkorummets temperatur. Vid låg och hög fukthalt larmar systemet. Temperatur och fukthalt mäts genom rumsgivare som har placerats på en rad olika ställen i kyrkorummet, på vinden och i krypgrunden. Det sitter även i de olika rummen under läktaren som i sakristian, i textilförvaringen, i vapenhuset, i pentryt m.fl.

Mycket kan även styras från ett nytt manöverbord/mixerbord i kyrkorummet genom KNX och DUC. Här styrs ljud, bild, klockringning och ljus inne i kyrkorummet liksom ytterbelysning ovanför dörrar. Övrig belysning i övriga styrs med strömbrytare i respektive rum. Belysning styrs genom rökdetektorer i de olika tornvåningarna, på vinden, i krypgrunden, i förråden i vapenhuset, WC, pentry, städ, källare, i orgelhus. I vissa iögonfallande lägen, t ex i vapenhuset har strömbrytare i äldre modell monterats.

På orgelhusets sydsida sitter en givare som mäter temperatur och luftfuktighet.

Äldre takkronor och lampetter har renoverats och konverterats till dimbar LED. Även de små armaturerna i taket under läktaren, gjutjärnsblommor, har renoverats, blästrats från sin blå kulör och försetts med dimbar LED. Två takkronor har flyttats för att hamna i fina lägen anpassade till takdekoren. Alla nya armaturer har också ledlampor och dimmerfunktion. Kyrkorummet har försetts med en ny spotlightanläggning i vitlackerade metallskenor längs takfoten. Spotarna är också vitlackerade runda av märket ERCO Parscan.

Nödljuscentral är placerad på läktaren på södra sidan av orgeln.

Gången som går rakt söderut från kyrkan mot församlingshemmet har försetts med belysning. Två nya låga belysningsstolpar av märket Norlys E77 475 08 har monterats. Det är samma typ av belysningsarmaturer som finns på övriga gångar vid kyrkan.

Framme i koret har tre nya golvboxar placerats. De är nedsänkta under korgolvet och nås via luckor i trä, utformade och behandlade för att smälta in i korets övriga trägolv. Här finns bl.a. urtag för mikrofoner, datorer, el.

Kyrkan har försetts med fiber och befintliga accesspunkter har återmonterats.

Inget inbrottslarm monteras. Ytterdörrar har försetts med kodstyrt lås, möjligt att fjärrstyra. Brandlarm har installerats. Brandlarmscentralen är placerad i rummet bakom altarpopsatsen.

Längs långhusets takfot sitter en vit metallskena med spotlights.

Nya små belysningsstolpar längs den södra gången.

Alla äldre takkronor, lampetter och armaturer har konverterats till led.

I golvet framme i koret finns tre golvboxar med urtag under träluckor.

Linjehögtalare på sidan av norra portalen

Olika elcentraler och moderna installationer har placerats i dolda lägen, som här i rummet bakom altarruppsatsen. Även i det lilla skåpet i väggen finns en del av ljudanläggningen.

Linjehögtalare på läktaren.

Ljud och bild

Ny ljudanläggning har installerats. Den styrs från en ny mixermöbel som är inbyggd i det som nu är den bakersta bänken i södra kvarteret. Det är ett höj- och sänkbart modernt skrivbord av märket Gaia. Detta har byggts i en trämöbel med jalousilock som målats in i bänkarnas ockragula grundkulör. Bordet kan sänkas ned till bänknivå när den inte används. Vid användning kan den höjas till upp till ca 50 cm över bänkanterna. Möbeln har Bordets bredd och djup är anpassat efter bänkarnas mått men också efter måtten på ljudmixern; bredd 716 mm, höjd 225 mm, djup 599 mm. På djupet har även avsatts ca 80-100 mm för kontakterna. Bredden har anpassats så att det finns avställningsyta för exempelvis laptop. Förstärkare och högtalarprocessor placeras i skåp vid ny mixermöbel.

Vita höga smala linjekällahögtalare har monterats på några ställen i kyrkorummet. De höga smala högtalarna har placerats högre upp på väggarna så att de hamnar i det ljusa väggfältet för att bättre smälta in i miljön. I fönsternischen i höjd med första bänkraden sitter två meter lång högtalare. Högtalare sitter även i fönsternischerna i koret. För att ljud ska nå längst bak i kyrkan sitter en meter långa högtalare som på portalerna mot söder och norr samt uppe vid läktarfronten.

Två svarta subbashögtalare har placerats framme i koret för god återgivning av sång, musik och tal. De är monterade hängande någon cm över golvet. En finns vid norra väggen under predikstolen och den andra vid södra väggen strax under krucifixet. Kabeldragning till högtalare har förlagts synliga och målats in i väggkulören. Ny hörslina har anslutits till den nya ljudanläggningen. Slingan har placerats i golvspår vid bänkstockarna.

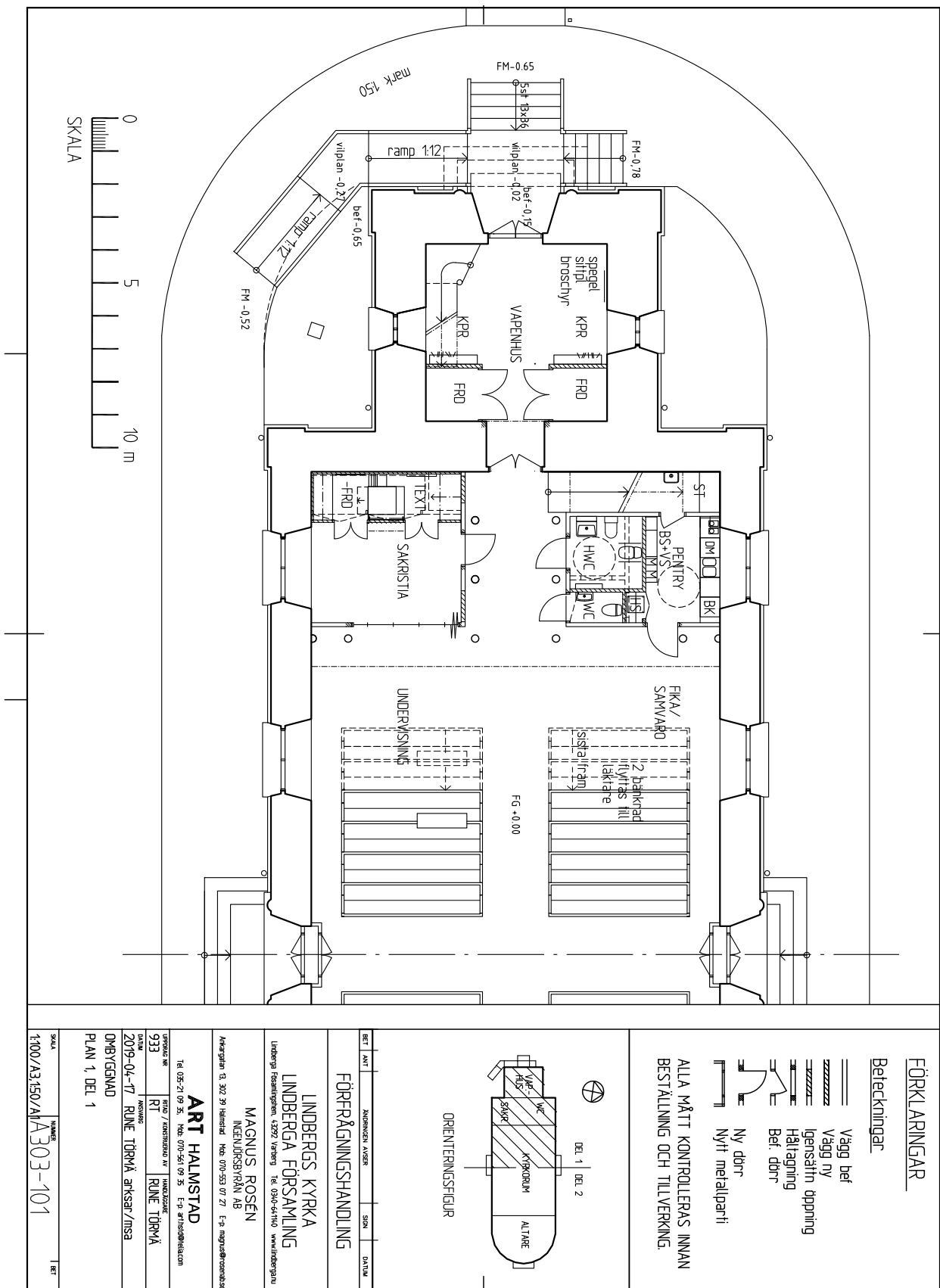
Befintlig bildprojektor och projektduk har återmonterats på samma position som tidigare hängande från taket. Kablar mm har klätts in i med ett textilhölje för att inte bli så iögonfallande.

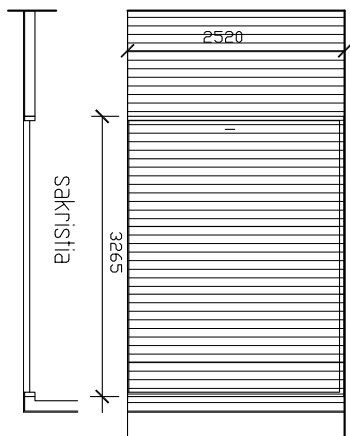

Subhögtalare under predikstolen.

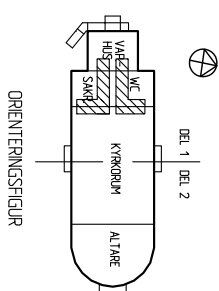
Projektorn och bildduken är upphängda på samma plats som tidigare.

- D 32x25 1st
- 1 massiv, 3-del vikparti
slät mot sakrista
panel mot kyrksal
 - 4 skena i golv
 - 5 120
 - 10 37 Rw
 - 41 enl tillverkanen
 - 42 enl tillverkanen
 - 43 bygel av björk

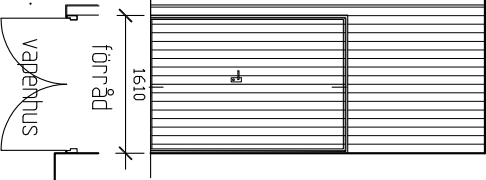
FÖRKLARINGAR se ritn A365-2131

BET	ANT	XDRINGEN AVSER	SIGN	DATU
-----	-----	----------------	------	------

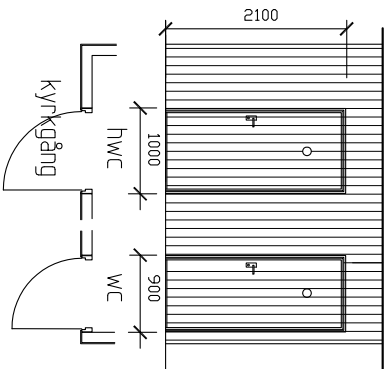
D16x23 2st

- 1 massiv, panelklädd
- 4 massiv ektröskel
- 5 120

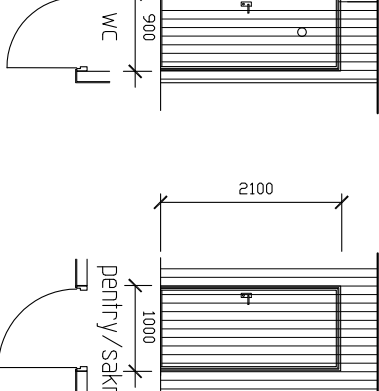
D10x21 1h

- 1 massiv, panelklädd
- 4 massiv ektröskel
- 5 120

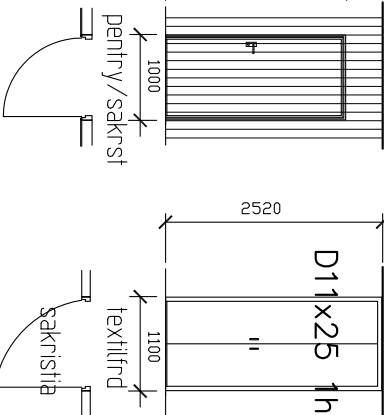
D9x21 1h

1	massiv, panelklädd
4	massiv ektröskel
5	120

D10x21 2h

- 1 massiv, panelklädd
- 4 massiv ektröskel
- 5 120

D11x25 1h/1v

- 1 pardörr massiv, slät
- 4 massiv ektröskel
- 5 100x42

MAGNUS ROSEN
INGENJÖRSBYRÅN AB
Åkergraven 13, 302 39 Halmstad Mob: 070-553 07 27 E-p: magnus@rosenab.se
Lindbergs Fossilengsten 4, 2022 Värberg Tel: 0340-641140 www.lindberg.se

Arkgatan 13, 302 39 Halmstad Mob: 070-553 07 27 E-p: magnus@rosenab.s

Tel 035-21 09 35, Mob: 070-561 09 35 E-p: art.hst@telia.com

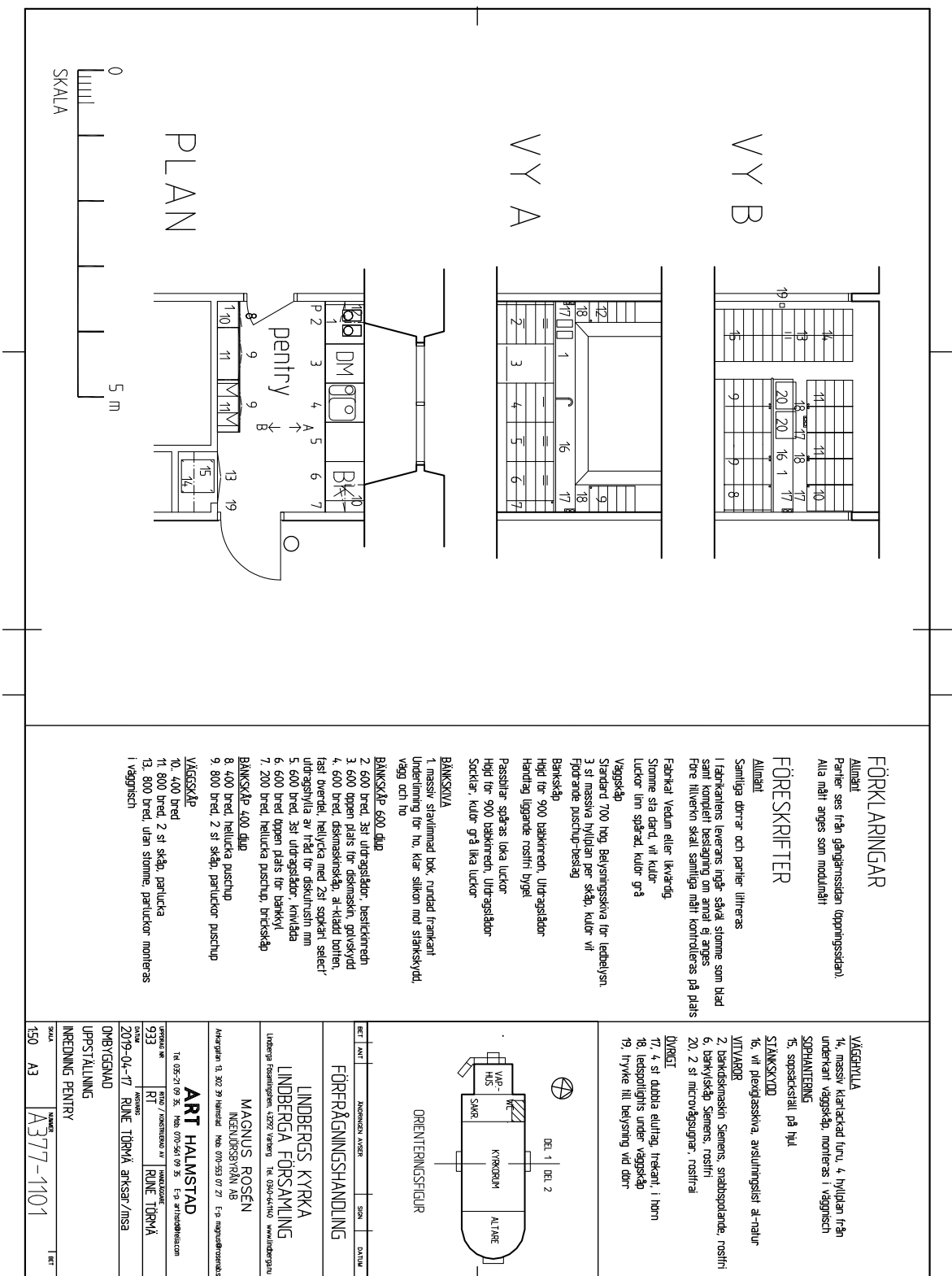
UPPERCASE NR	RT / KONSTRUKTION A/V	HANDLOÖSARE
933	RT	RUNE TÖRMÄ
DATE	ADDRESS	
2019-04-17	RUNE TÖRMÄ	arksar/msa

UPPSTÄLLNING

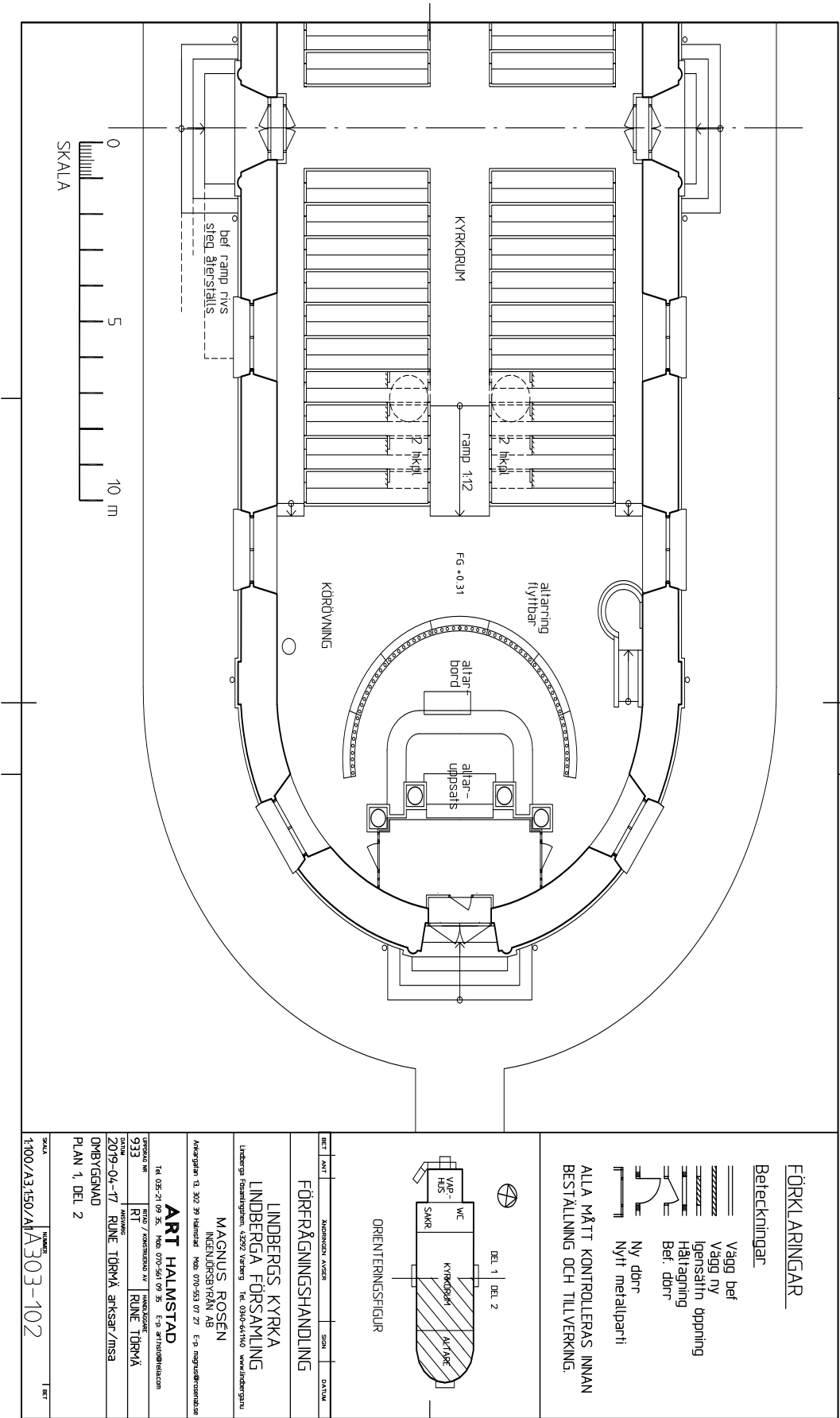
INNERDÖRRAR,

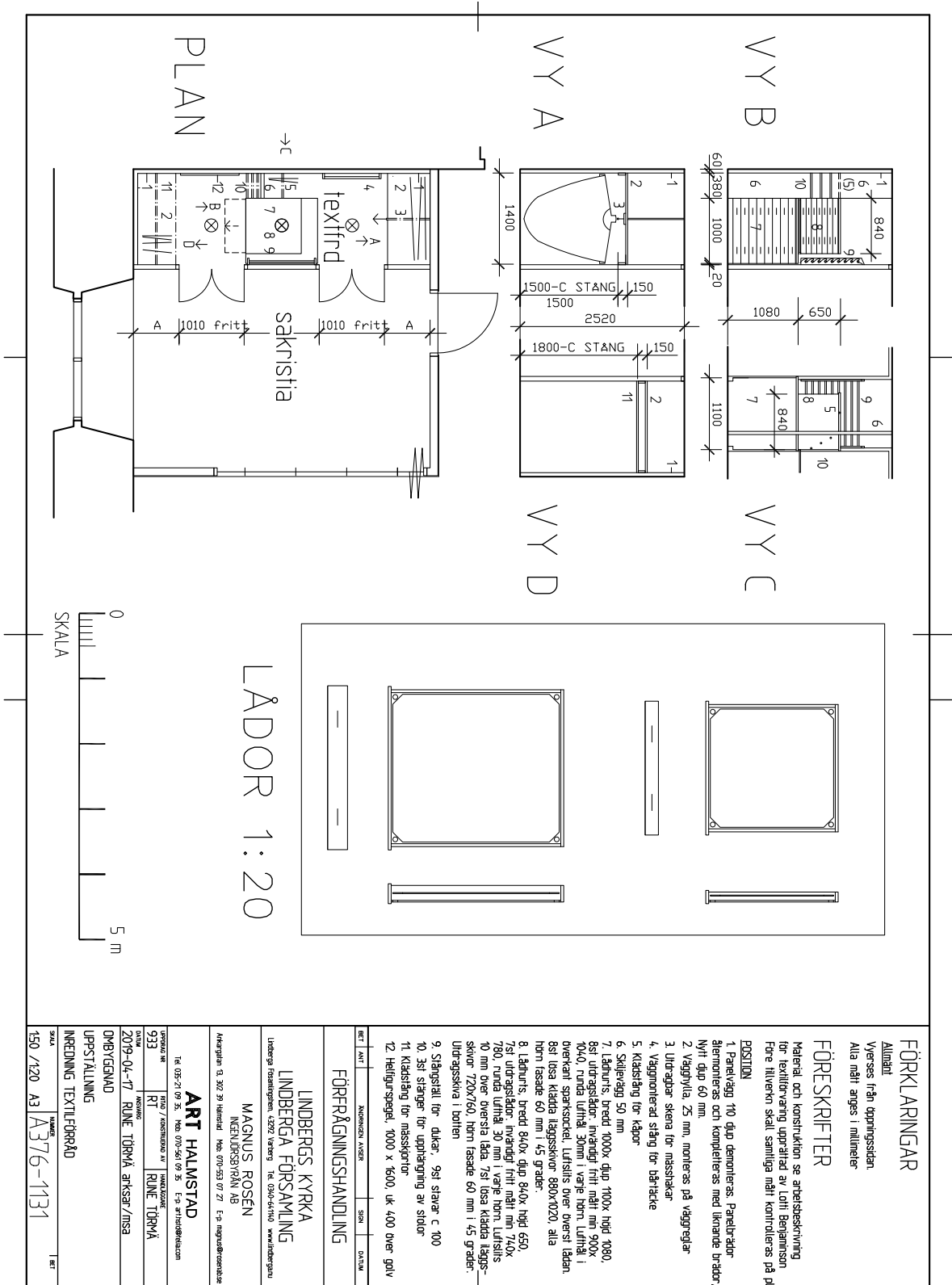
SKALA	NUMER	BET
150 A3	A365-1131	

Bilaga 2. Uppställning dörrar.

Bilaga 4. Plan 1, främre delen av kyrkan.

RAPPORTER FRÅN KULTURMILJÖ HALLAND 2020

2020:56	Falkenbergs stadshus, ändring av ventilation
2020:57	Ny spillvattenledning i Skrea. Ark. utredning
2020:58	Lugnarohögen , renovering av gravhög och stuga
2020:59	Boplatslämningar inom Altona 2:1 och 4:34. Ark. utr.
2020:60	Odlingen , Tönnersjö 4:2, Dokumentation inför rivning
2020:61	Excellensen 2, Fasad- och markförändring
2020:62	Arkeologisk utredning av Boberg 8:27
2020:63	Arkeologisk utredning av fastigh. Mellby 5:44 i Södra Mellby, Laholms kommun
2020:64	Landeryds godsmagasin, underlag inför renovering
2020:65	Hunnestad 5:24 och 5:13. Ark. utr.
2020:66	Svenstorps mejeri. Renovering av fönster, etapp 2.
2020:67	Vinbergs prästgård, renovering av fasad
2020:68	Nya fornlämningar på Galgberget, Halmstad stad, Ark. utr.
2020:69	Österskans , Halmstad. Ark. förundersökning
2020:70	Nösslinge kyrka, klimatanpassing
2020:71	Nösslinge kyrka, borttagande av bänk
2020:72	Lugnarohögen inför renovering, Hasslöv socken, Ark. undersökning
2020:73	Bårarps stenbrott, Steninge och Rävinge. Ark. fältinventering
2020:74	Knäreds kyrka, ommålning av utvändiga snickerier
2020:75	Vippentorpet , omläggning av halmtak
2020:76	Frillesås-Rya 4:17, Frillesås socken, Ark. utr.
2020:77	Slätteryds byskola, takrenovering mm.
2020:78	Centralstationen i Halmstad, färgundersökning
2020:79	Lindbergs kyrka, exteriör och interiör restaurering
2020:80	Lindbergs kyrka, bemålat brädtak
2020:81	Färjeterminalen i Varbergs hamn

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Tollsgatan 7 | 302 32 Halmstad | Tel: 035-19 26 00

E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se